

В'ячеслав Засенко, Леся Прохоренко

ІНКЛЮЗІЯ: ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ ДЛЯ МИРУ

Анотація. Утвердження нової системи суспільних відносин, входження України до світового освітнього і наукового простору актуалізували соціально-педагогічні проблеми, які потребують нових підходів і рішень, оперативної експертної оцінки, науково-методичного забезпечення на рівні сучасних вимог. Розбудова демократичної української держави передбачає посилення ролі педагогічної і психологічної наук у формуванні громадянина нового суспільства, утвердження освіти як реальної соціальної цінності. Це безпосередньо стосується й освіти осіб з особливими потребами. Висвітлено демократичні засади розбудови галузі освіти осіб з особливими потребами в Україні. Зазначено, що всі позитивні зрушення відбуваються на основі соціальної моделі розвитку таких осіб, а інклюзія є конституційною і найгуманнішою формою здобуття ними освіти. Орієнтуючись на поступ у цій галузі високорозвинених країн світу, в Україні відбувається широке запровадження інклюзивної форми навчання на основі вітчизняних науково-теоретичних, концептуальних розробок та навчально-методичного забезпечення. Схарактеризовано роль інклюзії як філософії і форми здобуття освіти особами з особливими потребами для розвитку і гуманізації громадянського суспільства, утвердження порозуміння і взаємозв'язків з провідними країнами світу. Проаналізовано наукові і практичні результати щодо ефективного функціонування і розвитку інклюзивної форми навчання та визначено перспективи подальшої роботи в цьому напрямі. Наголошується на важливості особистісно-компетентнісному спрямуванні інклюзивного навчання, яке з урахуванням забезпечення командного підходу, дотримання всіх організаційно-методичних умов, має вирішальне значення.

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами, інклюзія, інклюзивне навчання, компетентнісний підхід, особистісний підхід.

Вступ. У XXI ст. залишається закономірним пошук відповідей на запитання: як подолати недовіру, соціальний параліч і відчуженість; як допомогти дітям і молоді з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю, компетентно обрати свій життєвий шлях та вдало інтегруватися в суспільство; як освіта сприятиме особистісному розвитку, розкриттю потенційних можливостей осіб з особливими освітніми потребами і поступу громадянського суспільства загалом. У контексті реалізації державної політики пріоритетним є реформування системи освіти, яке б дало змогу охопити навчанням усіх дітей, не зважаючи на відмінності, а також законодавче визначення принципів освіти.

Основними принципами формування політики держав щодо осіб з інвалідністю, сформованими упродовж останнього півстоліття міжнародним співтовариством, є такі:

- забезпечення особам з інвалідністю гарантії усього комплексу політичних, економічних, культурних і громадянських прав, які існують для всіх членів суспільства;
  - заборона дискримінації щодо осіб з інвалідністю;
  - надання права особам з інвалідністю жити в соціумі, де вони народилися (світове товариство засуджує ізоляцію таких осіб);
  - забезпечення рівних можливостей особам з інвалідністю та їх якомога ширше залучення до життя суспільства;
  - створення умов для інтеграції осіб з інвалідністю у соціальні, трудові і соціально- побутові відносини;
  - формування доступності соціальної, інформаційної та виробничої інфраструктури;
  - забезпечення доступності заходів щодо осіб з інвалідністю на всій території країни, незалежно від того, де вони мешкають (місто, село тощо);
  - підвищення рівня та якості життя осіб з інвалідністю, зокрема у сфері освіти, зайнятості, доходів, охорони здоров'я, суспільного життя.
- Зазначимо, що до базових міжнародних документів, що регулюють права осіб з інвалідністю, які було покладено в основу прийнятих законодавчо-нормативних актів щодо таких осіб у країнах світу, у тому числі і в Україні, належать такі:
- Всесвітня декларація прав людини, прийнята Організацією Об'єднаних Націй у 1948 р., в якій проголошено рівність прав «усіх людей без винятку», передусім до Декларації не було безпосередньо внесено розділи щодо осіб з інвалідністю;
  - два Міжнародні пакти – пакт про економічні, соціальні та культурні права і пакт про громадянські та політичні права, прийняті у грудні 1966 р. Генеральною Асамблеєю ООН;
  - Декларація про права осіб з порушеннями розумового розвитку, проголошена Генеральною Асамблеєю ООН у 1971 р.;
  - Декларація про права осіб з інвалідністю, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у грудні 1975 р., в якій констатується, що інваліди мають ті ж самі громадянські та політичні права, що й інші люди - право на освіту, професійну підготовку, консультації і послуги з працевлаштування, право отримувати і зберігати за собою робоче місце або займатися корисною, продуктивною діяльністю;
  - Конвенція про професійну реабілітацію та зайнятість осіб з інвалідністю (Конвенція 159), ухвалена 1 червня 1983 р. Генеральною конференцією Міжнародної організації праці, яка набула чинності 26 червня 1985 р. У березні 2003 р. Україна її ратифікувала;
  - «Принципи захисту осіб з психічними розладами та покращення психіатричної допомоги», прийняті Генеральною Асамблеєю ООН у 1991 р.

Цей документ запроваджує стандарти та процедури гарантії, а також забезпечує захист від зловживань найістотнішими правами людини з боку різноманітних установ чи організацій;

– «Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю» (Стандартні правила), ухвалені Генеральною Асамблеєю ООН у грудні 1993 р. Вони мають на меті забезпечити особам з інвалідністю, як членам суспільства, ті ж права, що мають інші члени суспільства;

– Конвенція ООН про права дитини, ратифікована Україною у 1991 р., що стала першим міжнародним документом з прав людини, яким заборонено дискримінацію дітей за ознакою інвалідності;

– Віденська декларація і програма дій, прийнята 25 червня 1993 р. на Всесвітній конференції з прав людини у м. Відні. У ній наголошено, що державам необхідно приділяти особливу увагу забезпеченню недискримінації та рівного здійснення усіх прав людини і основних свобод осіб з інвалідністю, в тому числі їх активну участь в усіх аспектах життя суспільства.

У грудні 2006 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Конвенцію ООН про права інвалідів та Факультативний протокол до неї. Конвенція передбачає основні стандарти забезпечення та захисту прав і свобод осіб з інвалідністю. При цьому в центрі уваги є тепер вже не інвалідність, а сама людина з інвалідністю, яка має бути здатною, наскільки це можливо, самостійно жити в суспільстві.

Інклюзія

Приєднавшись до основних міжнародних договорів у сфері прав людини (Декларації ООН про права людини, Конвенцій ООН про права осіб з інвалідністю, про права дитини), Україна взяла на себе зобов'язання щодо дотримання загальнолюдських прав, зокрема, щодо забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами, в тому числі з інвалідністю.

Конституцією та чинним законодавством України у галузі освіти (Закони України «Про освіту» (2014), «Про загальну середню освіту» (2019) та ін.), реабілітації, соціального захисту (Законами України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про державні соціальні стандарти та соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про охорону дитинства», «Про соціальні послуги», «Про реабілітацію інвалідів в Україні» та ін.) визнано рівні права громадян на освіту незалежно від статі, національності, соціального і майнового стану, віросповідання, стану

здоров'я та інших обставин¹. Варто наголосити, що відповідно до Конституції України та законодавства у галузі освіти, реабілітації, соціального захисту держава має забезпечити доступність до якісної освіти відповідного рівня дітям з особливими освітніми потребами з урахуванням здібностей, можливостей, бажань та інтересів кожної дитини, в т.ч. шляхом найоптимальнішої форми її здобуття – інклюзивного навчання².

Найбільшого визнання та поширення набуває соціальна модель суспільного облаштування, яка більше пов'язана з дотриманням прав людини. Наразі розлади здоров'я розглядаються як соціальна проблема, а не як характеристика особистості, оскільки вона (проблема) зумовлена непристосованістю оточення, в тому числі зважаючи на ставлення до людей з особливим потребами та виробничі норми, архітектурну безбар'єрність і транспорт. Для соціальної моделі суспільного облаштування найприйнятнішою є інклюзія.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу.

Головною метою інклюзивного навчання є створення умов для особистісного розвитку, творчої самореалізації та утвердження людської гідності дітей з особливими освітніми потребами шляхом забезпечення рівного доступу до якісної освіти в умовах загальноосвітнього простору, а до основних завдань можна віднести:

- забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на здобуття загальної середньої освіти в умовах загальноосвітніх та дошкільних навчальних закладів у комплексному поєднанні з корекційно-реабілітаційними заходами;

- різнобічний розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення її задатків і здібностей, формування інтересів і потреб;

- збереження і зміцнення морального і фізичного здоров'я учнів та вихованців;

- виховання в учнів любові до праці, здійснення їх допрофесійної підготовки, забезпечення умов для їхнього життєвого і професійного самовизначення;

- виховання школяра як культурної і моральної людини з етичним ставленням до навколишнього світу і самої себе;

---

¹ Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. – 2017. 27.09. – 2017. – № 178-179. – С. 10-22.

² Засенко, В. В. Спеціальна освіта: кроки до змін. Особлива дитина: навчання і виховання. – 2017. – №1. – С. 7-12.

– надання у процесі навчання і виховання кваліфікованої психолого-медико-педагогічної допомоги з урахуванням стану здоров'я, особливостей психофізичного розвитку учня і вихованця.

Зазначимо, що інтеграція дітей з особливостями психофізичного розвитку в масові навчальні заклади – це процес, який набуває усе більшого поширення в освіті. Такий підхід до їх навчання зумовлений багатьма причинами різного характеру. Однією з них є те, що надання освітніх послуг дітям в закладах інтернатного типу певною мірою призводить до зниження у частини з них соціальної компетенції та дезадаптації в цілому.

З початку інклюзивного навчання – це закономірний етап розвитку системи спеціальної освіти, який пов'язаний з переосмисленням суспільством і державою ставлення до осіб з особливими потребами, з визнанням їхнього права на одержання рівних з іншими можливостей в різних галузях життя, в тому числі й освіті³.

Головним ініціатором впровадження ідей інклюзивної освіти стали батьки дітей-інвалідів, науковці та громадські організації, які активізують і стимулюють державну діяльність в цьому напрямі. Стихійна інтеграція, що характеризувала тогочасну освіту дітей з особливими потребами, вимагала розроблення адекватних теоретико-методологічних засад та науково-обґрунтованого методичного забезпечення з визначенням напрямів і шляхів спільного навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку та їхніх однолітків з нормотиповим розвитком. Адже, незважаючи на зростаючу потребу у вирішенні проблем інтеграції, опрацювання цього феномену у вітчизняних дослідженнях, узагальнення зарубіжного досвіду, були практично відсутні, що ускладнювало теоретико-методичні розвідки в цьому напрямі, відповідно трансформацію освітньої політики держави в сфері освіти дітей з особливими потребами.

Зрозуміло, що на ці позитивні зміни суспільство має певним чином реагувати як на сучасний виклик. Нині, завдячуючи стихійній інтеграції і всім «правдам – неправдам» в загальноосвітніх школах навчається дітей з особливими потребами на порядок більше, ніж ці школи можуть забезпечити і, водночас, це набагато менше, ніж це є нормою у цивілізованому суспільстві. Тому зараз йдеться про організацію на державному рівні інклюзивного навчання. Безумовно, інклюзія не є панацеєю від усіх негараздів у системі освіти осіб з особливими потребами. Але на сьогодні – це одна з найдієвіших конституційних форм задоволення

---

³ Засенко В.В., Прохоренко Л.І. Бар'єри та стратегія підвищення освітнього рівня дорослих з особливими потребами. Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи: зб. наук. тез всеукр. наук. - практ. конф. (Київ, 2018 р.). – Київ. – 2018. – С. 93-98.

освітніх потреб цієї категорії населення, повноцінних членів нашого суспільства.

Принципово важливим є те, що за результатами тривалих наукових пошуків, вивчення кращого світового досвіду і експериментальних апробацій в Україні: розроблено концептуальні засади інклюзивного навчання⁴; окреслено теоретико-методологічні положення розбудови інклюзивного навчання в Україні, які серед інших стали основоположними; розроблено принципи інклюзивного навчання; вперше у вітчизняній освітянській науці обґрунтовано понятійно-термінологічні визначення стосовно дітей, які мають особливості розвитку – «діти з особливими освітніми потребами». Зауважимо, що загальнозживаними та законодавчо закріпленими в Україні були терміни: «аномальні діти», «дефективні», «інваліди», «діти з вадами»; надано визначення поняттю «інклюзивне навчання» та введено до наукового обігу.

До практичних результатів можна віднести:

– вперше в Україні здійснено системне дослідження щодо інклюзивних процесів в національній системі освіти, яке засвідчило необхідність розбудови інклюзивної освіти та допомогло окреслити напрями та шляхи впровадження інклюзивного навчання.

– здійснено методичне забезпечення інклюзивного навчання, а саме розроблено, опубліковано та розповсюджено навчально-методичну літературу для фахівців, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітніх навчальних закладів з визначеним сучасним спектром технологічного інструментарію (технології педагогічного менеджменту (управлінські), технології співпраці, технології сервісної підтримки (корекційно-розвиткового супроводу), технології «тьюторської» підтримки (асистентом вчителя, помічником дитини), технології викладання).

– підготовлено і поширено узагальнені матеріали щодо специфіки розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії та розроблено низку спеціальних методик роботи з дітьми із дитячим церебральним паралічем (ДЦП), розладами аутичного спектру (РАС), затримкою психічного розвитку (ЗПР), з порушеннями інтелектуального розвитку, порушеннями мовлення та ін.

– розроблено методики діагностування (визначення рівня розвитку) дітей окремих категорій;

– розроблено реабілітаційно-оздоровчу програму з комплексної

---

⁴ Про затвердження концепції розвитку інклюзивного навчання. – [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 р. № 912. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>.

фізичної реабілітації з блоками діагностування та індивідуального супроводу таких дітей, яка з успіхом використовується у інклюзивних навчальних закладах загальної середньої освіти;

– розроблено навчальні курси з наданням супровідних навчально-методичних матеріалів для педагогічних університетів та Інститутів підвищення кваліфікації, які здійснюють підготовку та підвищення кваліфікації педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного середовища, де закладено формат системних знань у новій інклюзивній освітній парадигмі на основі використання практик передових країн світу та сучасної наукової термінології;

– підготовлено навчальні посібники для батьків дітей з особливими освітніми потребами з урахуванням нової категоріальності останніх;

– підготовлено навчально-методичну літературу для управлінців, фахівців служб сервісної підтримки тощо;

– за матеріалами роботи, за участі представників МОН України та громадських організацій, розроблено та затверджено Кабінетом Міністрів України «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах», «Положення про інклюзивно-ресурсний центр» та ін.⁵;

– за результатами проведеної роботи на постійній основі в Інституті спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України започатковано курси підвищення кваліфікації;

– на основі отриманих результатів внесено пропозиції до Закону України «Про освіту» (статті 19, 20) щодо організації інклюзивного навчання;

– розроблено навчальні та корекційні програми для закладів освіти з інклюзивною формою навчання;

– розроблено критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії;

– з урахуванням результатів роботи здійснюється розроблення навчально-методичне забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів.

Результати проведеної роботи, окрім внеску у теоретичного опрацювання проблем, сприяли зміні ставлення суспільства до дітей з особливими потребами, а також забезпеченню їх рівного доступу до якісної освіти на основі розроблених організаційно-методичних механізмів.

---

⁵ Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах. – [Електронний ресурс]. – Постанова Кабінету міністрів України від 15.08.2011 р. – № 872. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF>.

Особистісно-компетентнісний підхід

При цьому варто зазначити, що з метою реалізації основних навчально-організаційних умов інклюзивного навчання (командний підхід, архітектурна доступність та ін.) слід забезпечити його особистісну і компетентнісну спрямованість⁶. Особливої актуальності ці умови набувають, коли йдеться про порушення структури і динаміки ставлення людини до навколишнього світу і до себе, що практично стовідсотково спостерігається при ураженні розумової сфери, опорно-рухового апарату, тих чи інших аналізаторів, затримки розвитку тощо. Розв'язання цієї проблеми бачиться, насамперед, у запровадженні особистісно орієнтовних технологій навчання та створенні відповідних організаційних форм.

Особливе значення у забезпеченні особистісного спрямування навчання таких дітей мають нові навчальні програми з усіх освітніх галузей спеціальної початкової освіти, розроблені науковцями Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, які повною мірою враховують викладені вимоги.

Важливу роль в умовах інклюзії відіграють і корекційно-розвивальні заняття та корекційні змістові лінії, що наскрізно пронизують всі освітні галузі і враховують потреби і можливості кожної категорії дітей.

Корекційно-розвивальні заняття, яких потребують діти з порушеннями психофізичного розвитку для реалізації своїх освітніх та особистісних потреб, залежно від типу і складності порушень їхнього розвитку, спрямовані на розвиток в учнів зорового чи слухового сприймання, корекцію пізнавальної діяльності, виправлення порушень мовлення та фізичного розвитку, формування навичок просторового, соціально-побутового орієнтування, психокорекцію та ін.

Відповідно виникає потреба реалізації компетентнісного підходу, який забезпечує індивідуалізацію навчання в умовах інклюзії, сприяючи формуванню компетенцій дітей і молоді з особливими освітніми потребами, тобто їх здатності мобілізувати знання у реальній життєвій ситуації, що є найактуальнішою проблемою сучасної школи. Мета компетентнісного підходу полягає в подоланні прірви між освітою і вимогами життя. Ідея компетентнісно спрямованої освіти осіб з особливими потребами органічно пов'язана із інноваційною педагогічною практикою, де утверджуються такі суспільно значущі цінності як свобода вибору, творчий продукт, життєвий досвід, проектна діяльність.

---

⁶ Засенко, В. В., Прохоренко, Л. І. (2019). Компетентнісний підхід як теоретико-методологічна основа розбудови освіти дітей з особливими потребами. Практична психологія в інклюзивному напрямку: мат. I Всеукраїнської наук. інтернет-конф. (Переяслав-Хмельницький, 21 лют. 2019 р.), Переяслав-Хмельницький, 2019. – С. 17–22.

Компетентнісно спрямована освіта осіб з особливими потребами може стати стрижневою інноваційною домінантою сучасної модернізації на основі внесення фрагментів соціальних практик в освіту й активне залучення педагогів, громадськості до визначення ключових компетенцій. Йдеться, по-перше, про те, як якомога раніше визначити ті сфери діяльності, в яких молода людина може досягти максимальної компетентності; по-друге, як перебудувати школу із екстенсивної моделі предметно-орієнтованого «знання» на інтенсивну модель формування життєвої компетентності. Відповідно актуалізуються завдання проведення випереджальних, прогностичних експериментів із різних аспектів розвитку життєвої компетентності особистості. Основне завдання пошукової роботи – розроблення концептуальних, змістовних і технологічних засад розвитку життєвої компетентності, освоєння молодю людиною з особливими потребами технологій життєвого успіху, інтеграції у демократичне суспільство з ринковою економікою, соціокультурний простір.

Висновки. На основі переоцінки традиційних парадигм спеціальної освіти, її цілей і цінностей здійснюється активний пошук шляхів і засобів її удосконалення, формується нова методологія і методика навчання, виховання і розвитку учнів з особливими освітніми потребами, оновлюється зміст спеціальної освіти, розробляються нові навчальні програми, підручники, методичні посібники.

Важливо спрямувати зусилля науковців, практичних працівників на:

- обґрунтування і побудову інноваційних моделей інтеграції дітей і молоді з особливими потребами в українське суспільство;
- проектування та поетапну апробацію особистісно зорієнтованого освітньо-реабілітаційного процесу, створення умов для розвитку життєвої компетентності вихованців;
- перебудову навчально-реабілітаційної діяльності на діагностичній основі, апробацію інструментарію для оцінки рівня досягнень із різних параметрів життєвої компетентності;
- розроблення системи диференційованого медико-психологічного визначення специфіки порушень у розвитку різних груп із метою виявлення особливих загальноосвітніх потреб кожної дитини і створення індивідуальної комплексної програми реабілітації;
- апробацію програм партнерства з різними групами громадськості з метою створення освітньо-реабілітаційного співтовариства;
- впровадження нових підходів з підвищення педагогічної, психологічної, рефлексивної культури, компетенції педагогічних працівників інклюзивних закладів освіти, навчально-реабілітаційних центрів, батьків.

Вектор освіти осіб з інвалідністю, розгортаючись у площині цінностей особистісного розвитку, формування ключових компетенцій, варіативності і відкритості, зумовлює принципову необхідність переосмислення всіх чинників, від яких залежить якість навчально-реабілітаційного процесу, - змістових, технологічних, виховних, управлінських, корекційних аспектів. Отже, реалізація ідеї поширення інклюзивної форми навчання як однієї з провідних тенденцій сучасного етапу розвитку національної системи спеціальної освіти можлива лише в умовах удосконалення системи загальної освіти. В цій галузі принципово важливою є державна політика, яка не допускає крайнощів у вирішенні будь-яких питань.

Бібліографія

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27.09. – 2017. – №178-179. – С. 10–22.
2. Засенко, В. В. Спеціальна освіта: кроки до змін. Особлива дитина: навчання і виховання. –2017. – №1. – С. 7–12.
3. Засенко В.В., Прохоренко Л.І. Бар'єри та стратегія підвищення освітнього рівня дорослих з особливими потребами. Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи: зб. наук. тез всеукр. наук. -практ. конф. (Київ, 2018 р.). – Київ. – 2018. – С. 93-98.
4. Засенко, В. В., Прохоренко, Л. І. (2019). Компетентнісний підхід як теоретико-методологічна основа розбудови освіти дітей з особливими потребами. Практична психологія в інклюзивному напрямку: мат. I Всеукраїнської наук. інтернет-конф. (Переяслав-Хмельницький, 21 лют. 2019 р.), Переяслав-Хмельницький, 2019. – С. 17–22.
5. Про затвердження концепції розвитку інклюзивного навчання [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 р. № 912. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>.
6. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах. – [Електронний ресурс]. – Постанова Кабінету міністрів України від 15.08.2011 р. № 872. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF>.

Viacheslav Zasenکو, Lesia Prokhorenko

INCLUSION: PHILOSOPHY EDUCATION FOR PEACE

Summary. *The adoption of a new system of public relations, the entry of Ukraine into the world of educational and scientific space put on the agenda a complex of socio-pedagogical problems that require new approaches and decisions, operational expert assessment, scientific and methodological support at the level of modern requirements. The development of a democratic Ukrainian state involves strengthening of the role of pedagogical and psychological sciences in shaping a citizen of a new society, establishing education as a real social value. This also*

concerns the education of people with special needs. The article deals with the democratic principles of the development of the education of people with special needs in Ukraine. It is noted that all positive changes take place on the basis of the social model of the development of such persons, and inclusion is the constitutional and humane form of their education. Focusing on the progress in the identified industry of the most developed countries of the world, Ukraine has widespread introduction of an inclusive form of education on the basis of domestic scientific-theoretical, conceptual development and educational and methodological support. The importance of the role of inclusion is pointed out as a philosophy and as a form of education for people with special needs for the development and humanization of civil society, the establishment of understanding and interconnections with the leading countries of the world. The article also specifies the range of scientific and practical results achieved regarding the effective functioning and development of inclusive forms of education and outlines prospects for further work in this direction. Finally, special attention is paid to the personality-competent direction of inclusive education, which, taking into account the command-line approach, the observance of all organizational and methodological conditions, is crucial.

Key words: children with special educational needs, inclusion, inclusive education, personality-competent approach

Wiaczesław Zasenko, Łesia Prochorenko

WŁĄCZENIE: FILOZOFIA EDUKACJI DLA POKOJU

Streszczenie. Pojawienie nowego systemu stosunków społecznych, przystąpienie Ukrainy do światowej przestrzeni edukacyjnej i naukowej urzeczywistniło problemy społeczno-pedagogiczne, które wymagają nowych podejść i rozwiązań, szybkiej oceny ekspertów, wsparcia naukowego i metodologicznego na poziomie współczesnych wymagań. Rozwój demokratycznego państwa ukraińskiego oznacza wzrost roli nauk pedagogicznych i psychologicznych w kształtowaniu obywatela nowego społeczeństwa, promowanie edukacji jako rzeczywistej wartości społecznej. Dotyczy to również bezpośrednio edukacji osób z potrzebami specjalnymi. Objęte są demokratyczne zasady rozwoju dziedziny edukacji osób o szczególnych potrzebach na Ukrainie. Należy zauważyć, że wszystkie pozytywne zmiany następują w oparciu o społeczny model rozwoju takich osób, a integracja jest konstytucyjną i najbardziej humanitarną formą edukacji. Skupienie się na postępach w tej dziedzinie najbardziej rozwiniętych krajów świata, włączająca forma edukacji oparta na krajowych osiągnięciach naukowych i teoretycznych, edukacji i wsparciu metodologicznym jest szeroko rozpowszechniona na Ukrainie. Scharakteryzowano rolę integracji jako filozofii i formy edukacji dla osób o szczególnych potrzebach w zakresie rozwoju i humanizacji społeczeństwa obywatelskiego, sprzyjających wzajemnemu zrozumieniu i wzajemnym powiązaniom z wiodącymi krajami świata. Przeanalizowano naukowe i praktyczne wyniki skutecznego funkcjonowania i rozwoju inkluzywnej formy uczenia się oraz określono perspektywy dalszych prac w tym obszarze. Nacisk kładzie się na orientację osobistą i kompetencje uczenia się włączającego, co ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia podejścia zespołowego, przestrzegania wszystkich warunków organizacyjnych i metodologicznych.

Słowa kluczowe: dzieci z specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, integracja, uczenie się włączające, podejście kompetencyjne, podejście osobiste.